

KATOLIČKI BOGOSLOVNI
FAKULTET SVEUČILIŠTA U
ZAGREBU

STUDIUM BIBLICUM
FRANCISCANUM – CUSTODIA DI
TERRA SANTA

GRAD ŠIBENIK

SAMOSTAN SV. FRANE U
ŠIBENIKU

HRVATSKA PROVINCIJA SV.
JERONIMA FRANJEVACA
KONVENTUALACA

HRVATSKA FRANJEVAČKA
PROVINCIJA SV. ĆIRILA I
METODA

ČETVRTI MEĐUNARODNI ZNAJSTVENI SKUP “FRANJEVAČKI VELIKANI” O SV. NIKOLI TAVELIĆU

GRADSKA KNJIŽNICA
“JURAJ ŠIŽGORIĆ”
POLJANA 6, ŠIBENIK

20. - 21.
LISTOPADA 2017.

- 3 Iz Apostolskog pisma pape Pavla VI. o proglašenju svetim Nikole Tavelića iz 1970. godine
- 4 Program
- 6 Sažeci izlaganja
- 15 Impressum
- 16 Pokrovitelji

Slavno svjedočanstvo postojanosti dala su četvorica redovnika, kojima se ponosi ponajprije franjevačka redovnička obitelj, a s njom i čitava Crkva. To su: Nikola Tavelić, rođen u Šibeniku iz plemenite hrvatske obitelji; Deodat iz Ruticinija u Akvitaniji; Petar iz Narbone u Francuskoj; Stjepan iz Cunea u Italiji, svećenici Reda manje braće, ljudi divnih vrlina duha, hrabri i postojani u podnošenju–smrtnih muka. Po nauku i primjeru svoga oca i zakonoše svetoga Franje, oni su posvetili život na korist vjernika, a i o tome da druge narode, osobito islamski svijet, privedu kršćanskoj vjeri i bogoštovlju. Oni su iz različitih zemalja došli u grad Jeruzalem, vođeni velikom pobožnošću prema mjestima Palestine, kojima je hodao sam Otkupitelj ljudi. Nije se zatim bez Božje providnosti dogodilo da su se ondje složili ti Božji ljudi da one narode privedu Kristovu nauku, slijedeći primjer svetog Utemeljitelja, koji je radije ljude krepostima i svetim životom obraćao negoli naukom i riječima učio. Jasno i vjerodostojno svjedočanstvo, napisano od jednog očevica i svjedoka njihova mučeništva, govori da su oni bili ljudi veoma velike pobožnosti, da su provodili veoma krepostan život. Pripovijeda se, osim toga, da su bili potpuno vjerni zakonima i odredbama svoga Reda, sa starješinama najspremnijom voljom sjedinjeni i od njih veoma mnogo cijenjeni. A njihova osobita vjera u Boga i postojanost duha zasjala je u onome času kad su odlučili otvoreno posvjedočiti za Krista, javno propovijedati i tumačiti njegovo Evanđelje, u kojemu se nalazi blago istine i put kojim ljudi mogu postići vječno spasenje.

PROGRAM

PETAK 20. LISTOPADA 2017.

9.00 UVODNI POZDRAVI

9.30 POČETAK ZNANSTVENOG SKUPA

1. PROSTOR I VRIJEME

Moderatori: doc. dr. sc. Darko Tepert, doc. dr. sc. Nedjeljka s. Valerija Kovač

9.30 - 9.50 Dr. sc. Daniel Patafta, OFM:
Franjevački red u doba sv. Nikole Tavelića

9.50 - 10.10 Doc. dr. sc. Ivan Majnarić:
Kraljevine Hrvatska i Dalmacija u XIV. stoljeću

10.10 - 10.30 Doc. dr. sc. Tomislav Galović:
Šibenik Tavelićeva vremena

10.30 - 10.50 Mr. sc. Sanja Miljan:
Franjevci u Šibeniku od kraja 13. do početka 15. stoljeća

10.50 - 11.10 Pauza

11.10 - 11.40 Dr. sc. Narcyz Stanisław Klimas:
Povijesne okolnosti u Svetoj Zemlji u vrijeme Nikole Tavelića

11.40 - 12.10 Dr. sc. Eugenio Alliata:
Arheološka saznanja o samostanu na brdu Sion

Rasprava

13.00 Ručak

2. FRANJEVCI I TEOLOGIJA MUČENIŠTVA

Moderatori: prof. dr. sc. Ivan Karlić, dr. sc. Daniel Patafta

15.00 - 15.20 Doc. dr. sc. Darko Tepert:
Svetopisamsko promišljanje o mučeništvu

15.20 - 15.40 Doc. dr. sc. Nedjeljka s. Valerija Kovač:
Mučeništvo kao zahtjev Kristom preobražene egzistencije

15.40 - 16.00 Mr. sc. Tomislav Smiljanić:
Mučeništvo - svjedočanstvo za istinu evanđelja. Teološko-moralne implikacije mučeništva u svjetlu kristocentričnog ustrojstva kršćanske vjere

- 16.00 – 16.20 Prof. dr. sc. Marinko Pejić:
Andeo Klarenski (Angelo Clareno) između kršćanskog Istoka i Zapada
- 16.20 – 16.40 Dr. sc. Marko Jerković:
Vita activa franjevacca: idejna i normativna pozadina djelovanja među Saracenicima četvorice jeruzalemskih mučenika
- Rasprava
- 19.00 EUHARISTIJSKO SLAVLJE
Hrvatsko nacionalno svetište sv. Nikole Tavelića
Predslavi: mons. Tomislav Rogić, šibenski biskup

SUBOTA, 21.LISTOPADA 2017.

3. OD BEATIFIKACIJE DO KANONIZACIJE

Moderatori: dr. sc. Ivan Majnarić, mr. sc. Tomislav Smiljanić

- 9.00 – 9.20 Ljudevit Maračić:
Izvešća o mučeništvu sv. Nikole, posebno ona iz šibenskog samostana sv. Frane
- 9.20 – 9.40 Augustin Kordić:
Bl. Nikola Tavilić između Prvoga i Drugoga svjetskog rata
- 9.40 – 10.00 Mr. sc. Ivan Armanda:
Put prema beatifikaciji Nikole Tavelića i uloga biskupa Antuna Josipa Fosca
- 10.00 – 10.20 Hrvatinić Gabrijel Jurišić:
Manje poznate pojedinosti vezane uz kanonizaciju bl. Nikole Tavelića
- 10.20 – 10.40 Prof. dr. sc. Ivan Karlić, Milan Gelo:
Teološka analiza govora pape Pavla VI. prigodom proglašenja svetim Nikole Tavilića i drugova. Svojevoljno mučeništvo u kontekstu franjevačke teološke misli
- 10.40 – 11.00 Dr. sc. Suzana Vrhovski-Peran:
Medijski odjek kanonizacije sv. Nikole Tavelića
- Rasprava
- 12.30 Ručak

ZAVRŠETAK ZNANSTVENOG SKUPA

SAŽECI IZLAGANJA

FRANJEVAČKI RED U DOBA NIKOLE TAVELIĆA

dr. sc. DANIEL PATAFTA, OFM

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38, 10 000 Zagreb
d.patafta@yahoo.com

Tijekom 14. i 15. stoljeća u Franjevačkom redu razvila su se dva smjera, poznata pod nazivima konventualizam i opservancija. Reformni pokret opservanata nastao je u razdoblju između 1334. i 1354., a svoju definitivnu formu dobio je oko 1368. godine. Pokret se javio u različitim dijelovima zapadnog kršćanstva i u počecima nije imao jedinstveno usmjerenje i formu. Papa Klement VI. dozvolio je Gentilu iz Spoleta da s drugom braćom živi izvorno Franjino Pravilo u samotištu Carceri blizu Asiza. Zbog doticaja s heretičkim pokretom fraticella, generalni kapitul u Asizu zabranio je 1354. novi pokret. Ponovno oživljavanje pokreta započinje 1368. godine s Pavlom od Trincija. On uz dozvolu generalnog ministra Franjevačkog reda zajedno s grupom braće živi u strogom siromaštvu u samotištu Brogliano. Ubrzo su ovakav oblik života prihvatila i samotišta Carceri, Sv. Damjan, Greccio, Fontecolombo i Poggio Bustone. Godine 1380. Pavao iz Trincija, imenovan je generalnim vizitatorom (vikarom) za dvanaest samotišta reformnog pokreta u središnjoj Italiji, s dozvolom da može uspostaviti i novicijat. Za njegova nasljednika Ivan od Stronconija 1414. broj reformiranih

zajednica u Italiji popeo se na 34, a 1415. pokretu su pristupili i franjevci iz Porcijunkule. Svoju unifikaciju i organizirano djelovanje opservancija u Italiji dobila je djelovanjem Bernardina Sijenskog i Ivana Kapistrana, koji su ovaj oblik reforme prenijeli i izvan granica Italije. Sam pokret u svojim počecima nije bio kompaktan. Oblici opservancije razvili su se neovisno o talijanskom u Portugalu, Španjolskoj, Francuskoj i srednjovjekovnoj Bosni. Ukratko rečeno, bio je to pokret koji je težio otkrivanju franjevačkog identiteta, a javio se u vrijeme i nakon avinjonskog sužanjsstva i zapadnog raskola kao dio sveopćega pokreta za obnovu Crkve.

KRALJEVINA HRVATSKA I DALMACIJA U XIV. STOLJEĆU

doc. dr. sc. IVAN MAJNARIĆ

Hrvatsko Katoličko sveučilište
Ilica 242, 10 000 Zagreb
ivan.majnaric@unicath.hr

U izlaganju će se ukratko prikazati položaj Kraljevine Hrvatske i Dalmacije u anžuvinsko doba, odnosno tijekom XIV. stoljeća. Pritom će se pozornost posvetiti administrativnim i društvenim promjenama te obnovi i reorganizaciji kraljevske vlasti. Naglasak će se ujedno staviti na oblikovanje života obalne gradske općine, tamošnje društvene strukture te povezanost tih općina sa širim zaleđem. Komparativno će se sagledati i prilike u Bosni. Izloženim će se kontekstualizirati doba života i djelovanja

Nikole Tavelića na području hrvatskih povijesnih zemalja.

ŠIBENIK TAVELIĆEVA VREMENA

doc. dr. sc. TOMISLAV GALOVIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest i Zavod za hrvatsku povijest
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb
tgalovic@ffzg.hr

Šibenik – rodni grad prvoga hrvatskog sveca, franjevca i kršćanskog mučenika sv. Nikole Tavelića (*Nicolaus Tavilei*, oko 1340. – 1391.), upravo tijekom 14. stoljeća doživljava svoj veliki razvoj kako na urbanom tako i na društvenom planu. Naime, Šibenik je prvotno bio utvrda (*castrum*) sa svojim predgrađem (*suburbium*), koji se pak postupno pretvara i postaje grad (*civitas*), u kojemu se najzad utemeljuje i biskupija 1298. godine. S druge pak strane, Šibenik po svoj prilici u drugoj pol. 13. stoljeća (između 80-ih i 90-ih godina) dobiva komunalni statut kojim se regulira svakodnevni život – prava i dužnosti – njegovih stanovnika. No, taj najraniji statut nije se sačuvao već ga poznajemo tek po verziji iz razdoblja kada grad dolazi pod mletačku upravu (1322. – 1357.). Međutim, uz obvezatno mletačko pravo, na ovom je području korišteno i običajno hrvatsko pravo (*secundum leges Croatiae*), a što dovoljno govori o njegovu stanovništvu. Na temelju dostupnih izvora, poglavito Šibenskog diplomatarija (*Diplomatarium Sibenicense*)

te najstarijih šibenskih notarskih spisa (*Quaternus imbreviaturarum Slavogosti notarii Sibenicensis; Quaterni imbreviaturarum Zilius condam Gulielmi de Albanis de Regio*) prikazat će društveni i crkveni oris Šibenika tijekom 14. stoljeća – dakle Šibenik Tavelićeva doba.

FRANJEVCI U ŠIBENIKU OD KRAJA 13. DO POČETKA 15. STOLJEĆA

mr. sc. SANJA MILJAN

Department of Medieval Studies
Central European University
Nádor u. 9. , 1051 Budapest
sanja.miljan13@gmail.com

Rad će se fokusirati na samostan sv. Frane u Šibeniku i njegove redovnike od kraja 13. do početka 15. stoljeća, odnosno djelatnost franjevaca i njihov značaj za šibensku komunu. Pri tome će se promatrati podaci iz izvora koji se odnose s jedne strane na franjevce podrijetlom iz Šibenika, a s druge na franjevce koji su dio svoga redovničkog života proveli u Šibeniku. Iako su izvori za Šibenik za razdoblje do kraja 14. stoljeća poprilično fragmentarno sačuvani, pokušat će se prema podacima o pojedinim fratrima sagledati razni aspekti njihova života: koje su službe u Redu obnašali, gdje su se sve u provinciji Slavoniji/Dalmaciji premještali, odnosno u kojim su još samostanima prebivali, kakvo im je bilo obrazovanje, kakvi su bili prihodi samostana, te kakav su imali odnos sa zajednicom, bilo s lokalnim crkvenim institucijama ili istaknutim

laicima i lokalnim plemićkim obiteljima. Također će se obraditi umjetnička baština koja se nalazi u samostanu sv. Frane u Šibeniku, kao što su primjerice rukopisi raznih vrsta koji se još i danas tamo čuvaju.

POVIJESNE OKOLNOSTI U SVETOJ ZEMLJI U VRIJEME SV. NIKOLE TAVELIĆA

Dr. sc. NARCYZ STANISŁAW KLIMAS, OEM

Pontificia Universitas Antonianum
Studium Biblicum Franciscanum
Studium Theologicum Jerosolimitanum
St. Saviour's Monastery, St. Francis road,
1, P.O.B. 186, IL-91001 Jerusalem (Israel)
narczykklimas141@hotmail.com

»Ne bez providonosnoga nauma, povijesne okolnosti 13. stoljeća dovele su u Svetu Zemlju Red Manje braće. Sinovi sv. Franje od tada su neprekidno ostali u Svetoj Zemlji, kako bi služili mjesnoj Crkvi i kako bi čuvali, obnavljali i štitili kršćanska sveta mjesta.« Godine 1391. podnijela su mučeništvo četvorica braće, a Pavao VI. ih je kanonizirao 21. lipnja 1970. To su Nikola Tavelić (Hrvat), Stjepan iz Cunea (Talijan), Deodat iz Rodeza i Petar iz Narbone (Francuzi). Govoreći o tim mučenicima, prilikom njihove kanonizacije, papa je između ostaloga izjavio da se nalazimo pred »paradoksalnim svjedočanstvom, svjedočanstvom koje je odgovor na trenutni poticaj, svjedočanstvom uzaludnim jer nije odmah prihvaćeno, ali izuzetno dragocjenim jer je potvrđeno darom sebe samih.«

U ovom izlaganju bit će predstavljeno razdoblje povijesti Svete Zemlje, ili općenitije Bliskoga istoka, koje teče od 1389. do 1500., to jest o razdoblju mamelučkih sultana, a osobito mameluka čerkeškoga podrijetla s Kavkaza. Riječ je o razdoblju u kojem se Kustodija Svete Zemlje nalazila u brojnim teškoćama

zbog politike koju su vodili sultani iz Egipta, ali i zbog politike nekih europskih kraljevstava. Najprije će biti predstavljena temeljna politika koju su sultani vodili prema kršćanskoj manjini koja je živjela unutar granica njihova carstva. Potom će biti predstavljeni različiti dokumenti, poznati kao firmani, dokumenti koji se danas nalaze u Povijesnom arhivu Kustodije Svete Zemlje u Jeruzalemu, a koje je izdalo više sultana toga doba. Nakon toga bit će riječi o različitim problemima vezanima uz stjecanje ili održavanje svetišta koja su već bila u rukama Manje braće, posebice s obzirom na samostan i svetište Sionskoga brda, te ukratko Sveti grob, Betlehem i Grob Djevice Marije u dolini Cedrona. Ukratko će biti predstavljena svjedočanstva hodočasnika koji su dolazili u Jeruzalem na prelasku iz 14. u 15. stoljeće, kako bi se pojasnilo kakva je bila situacija i u kojem su ozračju živjeli kršćani u tim mjestima, te koje su vjerske običaje obavljali franjevci dok su vodili hodočasnike, što je bio i jedan od njihovih glavnih zadataka u to doba.

Na koncu će biti predstavljeni i ostali problemi vezani uz svakodnevni život franjevaca u Svetoj Zemlji, vezano uz obranu svetišta (počeci pitanja vezanih uz „status quo“) u odnosu na Gruzijce i Armence, ali i u odnosu na latinski kler. koji je želio povratiti posjed nad svetištima nad kojima je vršio vlast u doba križarskih ratova.

Engleski povjesničar, Arnold Toynbee, piše: »Djela umjetnika i književnika žive dulje od pothvata vojnika, državnika i trgovaca. Pjesnici i filozofi dosežu dalje od povjesničara. No, sveci i proroci vrijede više od svih drugih zajedno.«. Franjevci Kustodije Svete Zemlje predstavljaju važnu skupinu među protagonistima povijesti Palestine kroz više od sedam stoljeća. Predstavljaju neprekinutu konstantu u zemlji koja je u istom razdoblju vidjela značajne etničke promjene (Latini [križari], Arapi, Turci,

Židovi); korjenite političke promjene (križarsko kraljevstvo, arapska vlast, turska vlast, Britanski mandat, nova Država Izrael); brzu izmjenu utjecajnih osoba (Malik al- Kāmil, Fridrik II., Saladin, Napoleon, Thomas E. Lawrence, Moshe Dayan) kao i neprekidnu promjenu granica.

ARHEOLOŠKA SAZNANJA O SAMOSTANU NA BRDU SION

dr. sc. EUGENIO ALLIATA, OFM

Pontificia Universitas Antonianum
Studium Biblicum Franciscanum
Facoltà di scienze bibliche e archeologia
Flagellation Monastery (Via Dolorosa)
P.O.B. 19424, IL-9119301 Jerusalem
(Israel)
ealliaata@gmail.com

O stanju samostana u doba sv. Nikole Tavelića ne može s mnogo toga reći, no ima mnogo zanimljivih elemenata koji se odnose na arheološku situaciju samostana općenito, osobito kad je riječ o razdoblju od kraja 15. do polovice 16. st. Mnogi rani poznati prikazi brda Siona nastali su nakon konačnog izгона franjevaca s toga mjesta 1551. godine. Predmetom je rasprave predstavljaju li prikazi koje je načinio Antonio de Angelis (1578.) ili njegovi sljedbenici, Giovanni Zuallardo (1587.) i Bernardino Amico (1620.) ili Braun-Hogenberg (1575.) i Francesco Quaresmio (1639.) stvarno stanje toga doba ili pak žele zadržati spomen na prethodnu franjevačku prisutnost. Na prikazima je vidljiv minaret uz koji se nalazi jednokatna zgrada u kojoj se od 15. st. identificira i mjesto Davidova groba, a de Angelis sve opisuje kao »Sveto brdo Sion, gdje je sišao Duh Sveti«. Dio mjesta je doista 1452. postalo džamija, a kršćani se od tada nisu više smjeli koristiti prostorijom na prvom katu, koja je prije bila poznata kao kapela Duha Svetoga. Uz nju je sama prostorija Dvorane Posljednje

večere, u koju kršćani nakon 1452. također više nisu imali pristupa. Franjevci su morali napustiti u potpunosti Dvoranu Posljednje večere 1524. godine na zahtjev novih, otomanskih vlasti, kad je Sulejman Veličanstveni oko toga mjesta smjestio muslimane sufijske sljedbe. Njezini su se pripadnici sve do 1948. koristili ovim mjestom kao prostorom za stanovanje i ukop svojih članova.

Arheološki podaci koji se odnose na Dvoranu posljednje večere i okolne samostanske prostore prije izгона franjevaca mogu se donekle interpretirati u svjetlu ranijih likovnih prikaza. Križarske karte pritom ne pomažu jer donose stereotipne prikaze Dvorane Posljednje večere izvan zidina, bez nekih posebnih vlastitosti. Tek od 14. st. nailazi se na detaljnije prikaze brda Siona. Tako karta Jeruzalema iz 14. st., koja je pridodana Burchardusovoj raspravi izvorno napisanoj 1283., donosi prvi put, uz Dvoranu Posljednje večere, i naznake kraljevskih grobnica (*sepulchra David et aliorum regum*) te Marijine kuće. Umjetnik, međutim, nije bio u Jeruzalemu, nego se oslanjao na Burchardusov opis. Karta koja prati raspravu Marina Sanuda »Liber secretorum fidelium crucis«, nastala oko 1320., s druge strane predstavlja prekretnicu u kartografskom pristupu. Nacrtao ju je kartograf Pietro Vesconte, a Dvoranu Posljednje večere uključio je unutar zidina Jeruzalema. Još je značajnija karta iz Münchena nastala 1479., koja je pridodana putopisu Sebaldusa Rietera. Na toj karti moguće je identificirati pojedine dijelove samostana na brdu Sionu. S južne strane vidljivi su ostaci križarskoga svoda Dvorane Posljednje večere. Golubica označava mjesto kapele Duha Svetoga. Na ovoj karti, kao ni na ostalim prikazima nastalima do kraja 15. st., nema prikaza minareta. Prikazi iz 16. st. također ne pokazuju značajnije arhitektonske promjene na jednokatnici na brdu Sionu. Posebno je zanimljiv crtež tušem flamanskoga slikara Pietera Coeckea van

Aelsta datiran u 1533. ili 1534. godinu, kad je ovaj slikar posjetio Jeruzalem. Slikar je odabrao pogled s juga na Jeruzalem, te mu je najbliža građevina bio upravo kompleks uz Dvoranu Posljednje večere, koji je tada bio u vrlo lošem stanju. Iz crteža je vidljivo da je krov bio ravan, bez ikakvih islamskih dodataka (minareta ili kupole, koja je vidljiva na ponekom prikazu). Moguće je da su dodatci nastali tek nakon što su franjevci 1551. konačno izgnani s toga mjesta.

SVETOPISAMSKO PROMIŠLJANJE O MUČENIŠTVU

doc. dr. sc. DARKO TEPERT, OFM
Teologija u Rijeci
Omladinska 14, 51 000 Rijeka
darko.tepert@ofm.hr

U najstarijim starozavjetnim tekstovima nema naznaka koje bi ljudsku požrtvovnost povezivale s obrednim pojmom žrtve. Nakon babilonskog progonstva, posebno kod Deuteroizaije, u njegovoj Četvrtoj pjesmi o Sluzi patniku taj je sluga »k'o janje na klanje odveden« (Iz 53,7), a njegova je žrtva prinesena za grijeha naroda. Takvo razmišljanje postaje još jasnije u kasnijim razdobljima, u razdoblju borbe protiv nametanja helenističke kulture i religije, kad se o mučeništvu govori kao o žrtvi. U kontekstu borbe Makabejaca protiv helenista izneseni su primjeri svojevoljnog mučeništva iz strahopoštovanja prema Bogu i poradi davanja primjera mlađima, kao što je to slučaj s mučeništvom Eleazarovim (2Mak 6,18–31) ili s mučeništvom sedmorice braće (2Mak 7). Mudrosna književnost iz otprilike istoga razdoblja jasno povezuje mučeništvo i starozavjetni sustav žrtvi, jer za pravedne mučenike kaže da ih je Gospodin »primio kao žrtvu paljenicu« (Mudr 3,1–9). U evanđeoskim tekstovima Isus poziva svoje učenike na

nasljedovanje i to u kontekstu najave vlastite muke, smrti i uskrsnuća. U kontekstu nasljedovanja valja čitati i tekst Prve Petrove poslanice koji govori o dioništvu u Kristovim patnjama koje donosi i obećanje dioništva u proslavi (1Pt 2,21; 4,12–19). U tom smislu ne smije se zanemariti ni pogleda na mučeništvo iz Otkrivenja. Iz ovoga je vidljiv razvoj promišljanja o mučeništvu u biblijskoj misli, od junačkoga čina do dioništva u Kristovoj mucu, smrti i proslavi.

MUČENIŠTVO KAO ZAHTJEV KRISTOM PREOBRAŽENE EGZISTENCIJE

doc. dr. sc. NEDJELJKA s. VALERIJA KOVAČ
Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38, 10 000 Zagreb
valerija.kovac13@gmail.com

Mučenici se obično doživljavaju kao heroji vjere iz prošlih vremena, kojih se danas sjećamo u liturgiji. Antropološka dimenzija mučeništva utemeljena je u onoj kristocentričnoj. Mučeništvo je poziv koji dotiče svakoga krštenika, koji je preobražen Kristom i pozvan na nasljedovanje njegove kenotičke egzistencije. Isus Krist, darovavši u radikalnoj dosljednosti svoj život na križu, model je kršćanskoga mučeništva. U svjetlu poziva na suobličenje Kristu, u mučeništvu se maksimalno ostvaruje identitet kršćanina.

MUČENIŠTVO - SVJEDOČANSTVO ZA ISTINU EVANĐELJA. TEOLOŠKO-MORALNE IMPLIKACIJE MUČENIŠTVU U SVJETLU KRISTOCENTRIČNOG USTROJSTVA KRŠĆANSKE VJERE

mr. sc. TOMISLAV SMILJANIĆ, OFM
Filozofsko-teološki Institut Družbe Isusove

Jordanovac 110, 10 000 Zagreb
tomislav.smiljo@gmail.com

Autor polazi od svjedočanstva Svetoga pisma Staroga i Novoga zavjeta o kategoriji mučeništva. Već Stari zavjet poznaje mučenike za Zakon Božji objavljen na Mojsiju na Sinaju. Najpoznatiji su mučenici iz vremena Makabejaca, o čemu nam progovara 1 i 2 Knjiga o Makabejcima. U Novom zavjetu susrećemo govore Gospodina našega Isusa Krista o tome kako će oni koji povjeruju u njega i njegovo Evanđelje biti izloženi progonima i ubojstvima (usp. Mt 10, 16-25). Djela apostolska kao i Pavlove poslanice svjedoče nam o mnogim progonima i ubojstvima Isusovih učenika. Mučeništvo kao svjedočanstvo za istinu evanđelja konstitutivni je dio vjere i nasljedovanja Krista.

U drugom dijelu razmotrit ćemo nesagledive posljedice teologije mučeništva za istinski kršćanski život, odnosno za ono što se u teologiji naziva nasljedovanje Krista. Kršćanski moralni život kao život u Kristu i u Duhu nezamisliv je bez svjedočanstva vjere u Krista i to do te mjere da je nekada potrebno položiti vlastiti život za tu vjeru, o čemu nam daju svjedočanstvo brojni kršćanski mučenici svih stoljeća. U tom kontekstu izložit ćemo glavne uvide teologije mučeništva kao svjedočanstva za moralnu istinu kako nam to nalaže enciklika sv. Ivana Pavla II. pape, *Veritatis splendor*.

U trećem dijelu prikazat ćemo odnos savjesti prema načinu svjedočanstva za vjeru i istinu evanđelja, tj. utjecaj povijesno-društvenih i političkih čimbenika na način svjedočenja evanđelja. Pokušat ćemo analizirati odnos savjesti i vremena u kojem je živio sv. Nikola Tavelić i današnjeg vremena u kojem su se dogodile mnoge promjene, vezane i za različito tumačenje svjedočanstva vjere, te na taj način uočiti i neka proturječja vezana za svjedočanstvo vjere koja više

nisu prikladna, čak koja i odudaraju od zahtjeva evanđelja, a u vremenu sv. Nikole tavelića bila su opravdana i bila su svjedočanstvo za istinu evanđelja.

ANĐEO KLARENSKI (ANGELO CLARENO) IZMEĐU KRŠĆANSKOG ISTOKA I ZAPADA

prof. dr. sc. MARINKO PEJIĆ, OFM

Franjevačka teologija Sarajevo
Aleja Bosne Srebrene 111, 71 000 Sarajevo
marinko.pejic@gmail.com

Anđeo Klarenski, franjevac „duhovnjak“, pomalo kontroverzan zbog svoje osobne životne sudbine, usko vezane za burnu povijest Franjevačkog reda u XIV. stoljeću, manje je poznat javnosti i kao jedan od najboljih poznavatelja kršćanskog Istoka svoga vremena. Iskustvo ovog franjevca, koji tijekom svog boravka na Istoku, u Maloj Armeniji (Ciliciji) i posebno u Grčkoj, dolazi u kontakt s istočnom monaškom tradicijom i nadahnjuje se klasičnim tekstovima patrističke i monaške duhovnosti, ostavljajući duboke tragove u svojim djelima, predmet je ovoga kratkog studija.

U svom čuvenom komentaru Franjevačkog *Pravila (Exsopsitio super Regulam Fratrum minorum)*, on konstantno uspoređuje dvije redovničke tradicije, zato njegovo djelo ima i komparativni karakter, stoga je vrlo pogodno za uočavanje i razumijevanje dodirnih točaka dviju redovničkih tradicija i duhovnosti koje iz njih nastaju. Iz Anđelovih djela (*Exsopsitio super regulam, Apologia pro vita sua, Liber Chronicarum, Epistola excusatoria*), koja obiluju citatima iz patrističke literature koju je sam preveo sa grčkog, mogu se iščitati i razlozi njegovog interesiranja za istočnu teološku i duhovnu tradiciju. Drevno istočno monaštvo, iako vrlo strogo, dopuštalo je određenu duhovnu slobodu u poimanju i organiziranju vlastitoga duhovnog života, očigledno, puno više od onoga što su poglavari bili

spremi dopustiti Anđelu Klarenskom. S druge strane, Klarenski ostaje fasciniran ovim svijetom jer u njemu pronalazi dobru potvrdu evanđeoskog oblika kršćanskog života, što ga je započeo Sv. Franjo Asiški.

U ovom studiju se postavljaju neka pitanja, i nastoje se ponuditi određeni odgovori: Je li Anđeo Klarenski u svojim djelima napravio određenu sintezu između franjevačke i istočno-kršćanske duhovnosti? Ukoliko je taj susret moguć, koje su najvažnije dodirne točke? Koje značenje za franjevačke zajednice danas može imati iskustvo Anđela Klarenskog? Može li obnovljeni interes za duhovnu tradiciju kršćanskog Istoka pomoći franjevcima danas, da pronađu neke aspekte svoje prvotne tradicije?

**VITA ACTIVA FRANJEVACA: IDEJNA I
NORMATIVNA POZADINA DJELOVANJA
MEĐU SARACENIMA ČETVORICE
JERUZALEMSKIH MUČENIKA**

dr. sc. MARKO JERKOVIĆ

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska c. 83d, 10 000 Zagreb
mjerkovic@hrstud.hr

Osim što svjedoči o mučeništvu četvorice franjevacu u Jeruzalemu (1391.), izvješće fra Geralda, gvardijana sionskoga samostana, zrcali i dvije bitne karakteristike Franjevačkoga reda – mobilnost franjevačke subraće prema Svetoj Zemlji i tamošnje misijsko djelovanje. Ideja o aktivnom naviještanju Evanđelja u vanjskom svijetu i odlasku *inter Saracenos et alios infideles* od samih je začetaka bila utkana u identitet Franjevačkoga reda i njegove normativne okvire (*Regula*, c. XII). Na tim temeljima franjevci od svoga osnutka promiču drugačiji način prakticiranja redovničkoga života, nastojeći u jedinstven *modus vivendi* objediniti i samostansku izolaciju i otvorenost prema svijetu. Izlaganje

u tom kontekstu prvo razmatra idejnu i normativnu pozadinu franjevačkoga shvaćanja svoga misijskoga prostora i doživljaja vanjskoga svijeta. Nadalje, korelirajući franjevački idejno-normativni okvir s događajima u Jeruzalemu 1391., također se razjašnjavaju i impulsi te šira idejna utemeljenja misijske djelatnosti fra Nikole Tavelića i ostalih franjevačkih mučenika među Saracenicima. Osim toga, razmatrajući detaljan fra Geraldov izvještaj, u kojemu je zabilježena i diskusija između četvorice franjevacu i jeruzalemskoga kadije, otkriva se i koji su argumenti, odnosno koji je pristup primijenjen prilikom razlaganja ispravnosti kršćanske vjere.

**IZVJEŠĆA O MUČENIŠTVU SV. NIKOLE,
POSEBNO ONA IZ ŠIBENSKOG SAMOSTANA
SV. FRANE**

fra LJUDEVIT MARAČIĆ, OFM Conv.

Sveti Duh 31, 10 000 Zagreb
ljudevitmaracic@gmail.com

Osim usmenih izvješća, koja su pobudila zanimanje suvremenika za mučeničku smrt sv. Nikole i njegovih sudrugova, očuvana su i neka pisana izvješća koja potvrđuju mučeništvo ovih franjevačkih misionara, kao što je pismo fra G. Calveta, sionskoga gvardijana u Jeruzalemu. Ova se u predavanju tek uzgredno navode i spominju, a težište stavljamo na onome izvješću koje je očuvano u šibenskom samostanu sv. Frane, gdje je u brevijaru iz 1411. na dvije pune stranice ispisan cjeloviti opis mučeništva, koji je netko kasnije istrgnuo, ali je tekst ipak ušćuvan zahvaljujući prijepisu šibenskoga gvardijana fra Jeronima Parčića iz 1655. godine. Ovo se originalno izvješće pripisuje „nekome bogobožnom čovjeku“, koji je u vrijeme mučeništva sv. Nikole boravio u Jeruzalemu. Smatra se da je autor jedan od dvojice fratara iz Slovinske provincije (*Provincia Sclavoniae*),

koji su s Nikolom pošli u misije: fra Ivan i fra Martin. Ovaj fratar (Mandić smatra da je to bio fra Martin) smatrao je dužnošću obavijestiti matični samostan sv. Nikole, onaj sv. Frane u Šibeniku, o slavnj smrti njihova dičnog člana i subrata. U istome arhivu šibenskog samostana sačuvan je i prijepis kasnijega šibenskoga gvardijana, fra Hijacinta Dobrovića, koji potvrđuje originalnost prethodnog izvješća. Na kraju izlaganja iznosi se detaljniji prikaz i osvrt na šibensko izvješće.

BL. NIKOLA TAVILIĆ IZMEĐU PRVOGA I DRUGOGA SVJETSKOG RATA

fra AUGUSTIN KORDIĆ, OFM Conv.
Trg Nikole Tomasea 1, 22 000 Šibenik
zdravko-augustin.kordic@zg.t-com.hr

Prema literaturi koju imam pred sobom mogao bih obraditi sljedeće teme: Probuđeno zanimanje za bl. Nikolu Tavilića; Štovanje bl. Nikole; Crkve, kapele, oltari i slike posvećene bl. Nikoli; Nacionalno hodočašće u Svetu Zemlju i postavljanje oltara bl. Nikoli u Jeruzalemu; Nacionalno hodočašće u Rim i peticija papi Piju XII. za proglašenje Nikole Tavilića svetim; Pjesme i drame posvećene bl. Nikoli; Pisana riječ o bl. Nikoli Taviliću.

PUT PREMA BEATIFIKACIJI NIKOLE TAVELIĆA I ULOGA BISKUPA ANTUNA JOSIPA FOSCA

mr. sc. IVAN ARMANDA
Leksikografski zavod Miroslav Krleža
Frankopanska 26, 10 000 Zagreb
ivan.armanda@gmail.com

U izlaganju se na temelju relevantne literature i izvora, osobito službenih spisa kauze za beatifikaciju Nikole Tavelića, ukratko govori o povijesti

njegova štovanja, s osvrtom na pisanje raznih autora o njemu prije beatifikacije. Potom se prikazuje uloga biskupa Antuna Inocenta Fosca u pokretanju i tijekom kauze za Tavelićevu beatifikaciju na biskupijskoj razini. Fosco je 1879. od fra Celestina Marije Fatutte zatražio dokaze o Tavelićevu mučeništvu i štovanju, koje je podastro i svom Kaptolu. Dobivši njegovo pozitivno mišljenje za pokretanje kauze, Fosco je osobno temeljito proučio sve spise o Tavelićevu mučeništvu i štovanju te potkraj 1880. imenovao odbor koji će provesti kauzu na biskupijskoj razini. Taj je odbor potkraj 1881. donio zaključak o neprekinutom štovanju mučenika Nikole Tavelića, što je 1882. dostavljeno Kongregaciji obreda u Rimu, gdje je kauza nastavljena. Rezultat svega bila je beatifikacija Nikole Tavelića 1889. Uloga biskupa Fosca u pokretanju kauze i njezinu tijeku na biskupijskoj razini te njegov prinos Tavelićevj beatifikaciji sagledavaju se u širem kontekstu njegovih obnoviteljskih nastojanja u Šibenskoj biskupiji.

MANJE POZNATE POJEDINOSTI VEZANE ZA KANONIZACIJU BL. NIKOLE TAVELIĆA

fra HRVATIN GABRIJEL JURJIŠIĆ, OFM
Zbornik „Kačić“
Šetalšte kard. Alojzija Stepinca 1, 21230
Sinj

Mnogi su štovatelji sv. Nikole kroz duga stoljeća radili za njegovu beatifikaciju i kanonizaciju. Kad su poslovi došli kraju, naša je Biskupska konferencija 18. II. 1970. god. osnovala „Centralni odbor za proslavu kanonizacije bl. Nikole Tavelića“. Odbor je brojne poslove uspješno obavio, a kanonizacija je bila najveća *manifestacija* vjere, kulture i nacionalne svijesti Hrvata iz domovine i inozemstva. U Rimu je 21. VI. 1970. god. bilo preko 20.000 hrvatskih hodočasnika.

Uz mnoge poznate i vrijedne činjenice pisac upozorava na one manje poznate. Fra Ante Crnica imenovan je 1. V. 1957. vicepostulatorom u postupku za kanonizaciju bl. Nikole. Već 1958. tiskao u Rimu „Historico-juridica dilucidatio...N. Tavelić...“, držao predavanja, pisao pisma, knjige i pokrenuo „Vjesnik bl. Nikole Tavelića“ (1961.). Fra Dominik Mandić (osim *Documenta...*) predlaže kard. Franji Šeperu značajnu formulaciju u Buli kanonizacije.

Iako je komunistički borbeni ateizam bio nešto ublažio svoj stav prema Crkvi, ipak su vlasti poduzimale sve da do kanonizacije ne dođe (diplomatski pritisci, mons. K. Zorić ne smije biti postulator, ni držati govora...). Mons. Josip Arnerić, biskup, morao je svladati brojne poteškoće (npr. pismo F. Šeperu iz Trsta). Fra Jeronim Šetka, postulator, na Sudu u Splitu osuđen za pjesmu M. Marčinka. Kako on nije mogao raditi na izdavanju „Vjesnika“, fra Marijo Stipičić i ja smo uredili nekoliko brojeva (fr. B. Duda – Misa i Časoslov).

Povjereni mi je izrada medalje i medaljona sv. Nikole. Medalju je izradio Želimir Janeš (pozlaćena, srebrna i brončana), a medaljon Mladen Veža (bronca). Ideju i tekstove ponudio sam umjetnicima. Jedno i drugo predano je papi Pavlu VI. Dr. Josip Turčinović, ravnatelj KS, zamislio je monografiju kao vjerski i kulturni spomenik Nikoline kanonizacije, koji će imati odjeka u kulturnoj javnosti. Meni je ponudio uredništvo. Josip je bio duša i dokumentarnog filma „Kanonizacija Nikole Tavelića“ (KS, 1971., kolor, 16 minuta).

Domovinska proslava kanonizacije u Šibeniku, 20. IX. 1970. bila je veličanstvena. Legat pape Pavla VI. bio je kardinal Pavao Bertoli.

TEOLOŠKA ANALIZA GOVORA PAPE PAVLA VI. PRIGODOM PROGLAŠENJA SVETIM NIKOLE TAVELIĆA I DRUGOVA. SVOJEVOLJNO MUČENIŠTVO U KONTEKSTU FRANEJVAČKE TEOLOŠKE MISLI

prof. dr. sc. IVAN KARLIĆ, OFM Conv.

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38, 10 000 Zagreb
vanikar010@gmail.com

fra MILAN GELO, OFM Conv.

Sveti Duh 31 10 000 Zagreb
gelo.milan@gmail.com

U izlaganju se autori bave analizom sadržaja govora Pavla VI. prigodom kanonizacije prvoga hrvatskog sveca. Uzimajući u obzir mučeništvo kao kršćanski fenomen te franjevačko vrjednovanje mučeništva kao autentičnoga svjedočenja potpune predanosti Kristu, autori problematiziraju svojevoljno mučeništvo u širem kontekstu kršćanskoga i franjevačkog razumijevanja takva oblika svjedočenja. Naime, ono što papa Pavao VI. u svome govoru navodi kao glavne oznake mučeništva sv. Nikole Tavelića i drugova, autori dovode u vezu s drugim bitnim elementima kršćanskog nauka o mučeništvu, koje mora biti učinjeno samovoljno, potpuno svjesno i iz ljubavi. Uz kristološku i ekleziološku dimenziju mučeništva, autori će prikazati shvaćanje mučeništva u okrilju duhovnosti sv. Franje, odnosno u franjevačkoj teološkoj misli, pri čemu će se posebno osvrnuti na teološki doprinos sv. Bonaventure u govoru o mučeništvu. Prema tome, mučeništvo sv. Nikole i drugova postaje jasno tek u kršćanskom načinu promatranja stvarnosti i uz franjevačku teologiju i duhovnost, prema kojima istinsko mučeništvo predstavlja vrhunac nasljedovanja Krista i dokazuje veličinu predanosti Gospodinu. U skladu s time, svojevoljnost mučeništva pripada bitnim oznakama pravoga mučeništva,

koje uvijek pokazuje veličinu kršćanske hrabrosti za istinom i potpunu predanost Bogu, koje su zasigurno resile prvoga hrvatskoga proglašenog sveca – sv. Nikolu iz Šibenika.

MEDIJSKI ODJEK KANONIZACIJE SV. NIKOLE TAVELIĆA

dr. sc. SUZANA VRHOVSKI PERAN

Informativna katolička agencija
Kaptol 4, 10 000 Zagreb
suzanap@gmail.com

U izlaganju se osvrćemo na odjek koji je kanonizacija fra Nikole Tavelića, prvoga proglašenoga hrvatskog sveca, imala u tadašnjim javnim glasilima. Koristeći se metodom analize sadržaja, analiziramo objave u hrvatskim katoličkim i svjetovnim glasilima. Od katoličkih glasila analiziramo napise objavljene u tjedniku AKSA – Aktualnosti Kršćanske sadašnjosti, dvotjedniku Glasu Koncila, te mjesečnicima Veritasu i Kani u 1970. godini. Pri tome pratimo objave prema temama, vrstama i autorima vezane uz samu kanonizaciju, kao i za tijek duhovne pripreve za Tavelićevo proglašenje svetim. U završnom dijelu osvrćemo se i na prostor koji suvremena katolička glasila daju napisima o sv. Nikoli Taveliću i njegovoj duhovnoj poruci.

**ČETVRTI
MEĐUNARODNI
ZNAJSTVENI SKUP
“FRANJEVAČKI
VELIKANI”
O SV. NIKOLI
TAVELIĆU**

IMPRESSUM

ORGANIZACIJSKI

I ZNAJSTVENI ODBOR:

dr. sc. EUGENIO ALLIATA, OFM
prof. dr. sc. IVAN KARLIĆ, OFM Conv
dr. sc. DANIEL PATAFTA, OFM
fra IVAN BRADARIĆ, OFM Conv

PRIREDIO:

dr. sc. Daniel Patafta

ODGOVARAJU:

fra Ivan Bradarić
dr. sc. Daniel Patafta

POKROVITELJI:

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA
U ZAGREBU

GRAD ŠIBENIK

VIJEĆE FRANJEVAČKIH ZAJEDNICA BOSNE I
HERCEGOVINE

SAMOSTAN SV. FRANE U ŠIBENIKU

HRVATSKA PROVINCIJA SV. JERONIMA
FRANJEVACA KONVENTUALACA

HRVATSKA FRANJEVAČKA PROVINCIJA SV. ĆIRILA
I METODA

GRADSKA KNJIŽNICA "JURAJ ŠIŽGORIĆ", ŠIBENIK

ŠIBENSKO-KNINSKA ŽUPANIJA

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ŠIBENIKA

MEDIJSKI POKROVITELJI:

